

Excellenties, Dames en Heren,

Twee jaar geleden werd door de toenmalige minister van Justitie mijn mandaat uitgebreid met het rapporteren over kinderpornografie. Ik ben verheugd dat ik mijn eerste rapport vandaag aan mag bieden aan zowel de minister van Veiligheid en Justitie als aan de staatssecretaris van VWS. Juist de verbinding tussen deze twee ministeries kan de aanpak van seksueel geweld tegen kinderen een belangrijke nieuwe impuls geven. En dat moet ook.

Mijn eerste vraag was: “Wat is kinderpornografie?” Het is seksueel geweld tegen kinderen, vastgelegd op beeldmateriaal. In de eerste plaats is er het seksueel misbruik. Het misbruik duurt langer en is soms heftiger, juist voor de afbeeldingen. Ook wordt het slachtoffer soms gedwongen te lachen om zo de suggestie te wekken van vrijwilligheid, waardoor de pleger het feit kan neutraliseren. En soms moet de opname over. Dit alles maakt kinderpornografie bij uitstek een vorm van seksueel geweld. Kinderpornografie gaat dus niet alleen over bits en bytes, maar het gaat over daders die slachtoffers maken. En die daarbij gebruik maken van technologie. Het digitale beeldmateriaal van nu is op zich al technologie. Net als het vervaardigen, verspreiden en het opzettelijk bekijken ervan.

Ik vind dat de overheid bij de bestrijding van kinderpornografie teveel de focus legt op het beeldmateriaal en onvoldoende op het seksuele geweld zelf. Seksueel geweld tegen kinderen vindt niet alleen plaats in de kinderopvang, de pleegzorg, en de sportomgeving maar ook in de digitale omgeving. Cyberspace. Alle grote zedenzaken van de afgelopen tijd maken duidelijk dat seksueel geweld zowel online als offline plaatsvindt. En dat uit zich niet alleen in kinderpornografie maar ook in gedwongen webcamseks, of in grooming. Kinderpornografie is dus slechts één van de vormen van online seksueel geweld tegen kinderen. We

hebben het niet alleen over geavanceerde technologische middelen en criminele organisaties. De technologie maakt het mogelijk dat iedereen kinderpornografie kan maken en verspreiden. Een dader, een slachtoffer, een camera en een computer, zo eenvoudig kan het zijn. Daders hebben altijd slachtoffers weten te vinden, met of zonder technologie. Technologie heeft het misbruik *zichtbaar* gemaakt. Zo zichtbaar, dat we het niet meer kunnen ontkennen.

ICT is een onderdeel van het maatschappelijk leven en kan niet als bedreiging worden gezien. Het gaat om het benutten van de kansen die ICT biedt. De Amsterdamse zedenzaak is hiervan een duidelijk voorbeeld. Die zaak gaat over daders en slachtoffers. Technologie – en dan bedoel ik het aangetroffen beeldmateriaal – heeft ertoe geleid dat slachtoffers zijn ontzet en nieuwe daders zijn opgespoord. Zonder beeldmateriaal, zonder ICT was dat niet gelukt. Als er afbeeldingen zijn is er geen sprake meer van geloven of niet geloven. Dan is er bewijs. De integratie van de aanpak van kinderpornografie met die van ander seksueel geweld is voor een effectieve bestrijding essentieel .

Het ministerie van Veiligheid en Justitie heeft de afgelopen jaren de aanpak van kinderpornografie met name vanuit digitaal perspectief ter hand genomen. Ik wijs op het instellen van een Task Force en de investering in innovatieve opsporingsmethoden. Vooral die innovatie is belangrijk. Ook het Programma Verbeteren Aanpak Kinderporno heeft de justitiële aanpak breed aangejaagd.

De repressieve aanpak vanuit digitaal perspectief is het afgelopen jaar dus flink geïntensiveerd, maar heeft niet in gelijke mate aan effectiviteit gewonnen. Zéker niet kijkend naar het aantal slachtoffers dat wordt geïdentificeerd en ontzet. Want dat blijft laag. Bij opsporing sluiten digitale aanpak en de aanpak van seksueel geweld tegen kinderen in de reële wereld niet altijd op elkaar aan. Het meest sprekende voorbeeld daarvan is dat bij ontuchtzaken niet standaard ook de

computer in beslag wordt genomen. En dat terwijl deze plegers vrijwel altijd ook kinderpornografisch materiaal in bezit hebben.

Het is de bedoeling dat de politiecapaciteit wordt verhoogd; dat is goed en noodzakelijk. Maar het verhogen van capaciteit alléén is onvoldoende. Ook bij de opsporing moet de verbinding tussen analoog en digitaal vanzelfsprekend zijn.

Bij het ministerie van VWS ligt de expertise voor de zorg voor het kind. Waar de justitiële keten zich bezighoudt met opsporing en vervolging van daders, houdt VWS zich bezig met slachtoffers. De dimensie technologie zou dit niet anders moeten maken. Voor de toenmalige minister voor Jeugd en Gezin vormde deze toegevoegde dimensie echter wél een verschil. Hij zag kinderpornografie als cybercrime en als georganiseerde criminaliteit – en dus als een justitiële verantwoordelijkheid. Daardoor had hij geen oog voor het onderliggende seksueel geweld tegen kinderen en zag hij geen rol voor VWS in de bestrijding hiervan. Ten onrechte.

In welke mate heeft VWS nu een digitaal referentiekader? Is VWS (digi)bewust, (digi)bereikbaar en (digi)bekwaam? Als het gaat om de bescherming van het kind tegen seksueel geweld dan moet er worden geluisterd naar dat kind. Dat moet gebeuren in de analoge wereld, én in de digitale wereld. Allebei en over en weer. In de leefwereld van kinderen wordt gepingd, gefacebookt, ge-whatsapped en ge-msn'ed en wordt ook sexting normaal gevonden. VWS heeft dit, in lijn met voormalig minister Rouvoet, echter niet op het netvlies staan.

Eerst iets over het nieuwe digitale slachtofferschap. De cijfers liegen er niet om. Het is tegenwoordig meer regel dan uitzondering dat jongeren online op een seksuele manier worden benaderd. Gewenst of ongewenst, door bekenden of

onbekenden, door ouderen maar ook door leeftijdsgenoten. Om preciezer te zijn: In Nederland gaat het om 83% van de meisjes en 72% van de jongens aan wie in het afgelopen jaar online seksueel getinte vragen zijn gesteld. Aan 57% van de meisjes en 40% van de jongens werd gevraagd om iets seksueels te doen voor de webcam.

Het slachtofferschap van kinderpornografie heeft, behalve het seksueel misbruik zelf, nog een andere dimensie. Het beeldmateriaal, eenmaal op internet, gaat er niet meer af. Dit brengt voor het slachtoffer mee dat een traumatische gebeurtenis in feite niet kan worden afgesloten. Voor deze kinderen zal de vraag “Ken ik jou niet ergens van?” een totaal andere lading hebben dan voor u en mij. In dit soort zaken is het kwaad al geschied. Deze kinderen hebben recht op alle hulp om voor zover dat mogelijk is, hun trauma te herstellen. U ziet, de gevolgen van online seksueel geweld plaatsen de overheid voor nieuwe uitdagingen.

Ik heb geconstateerd dat de hulpverlening dit aspect nog geen plaats heeft gegeven in het hulpaanbod; hier ontbreekt het dus aan digibewustheid, en digibekwaamheid.

In de zaak Benno L., in de Amsterdamse zedenzaak en in de onlangs aan het licht gekomen zedenzaak in Harlingen spreken we alleen al over bijna 200 slachtoffers. Bijna 200 slachtoffers. Deze slachtoffers beseffen nu misschien nog niet allemaal wat deze permanentie inhoudt, maar als zij vijftien zijn dan is het beeldmateriaal nog steeds in omloop. En als zij 80 zijn waarschijnlijk ook.

Mijn Bureau heeft een verkennend onderzoek gedaan naar de vraag in hoeverre door medewerkers van de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling signalen van kinderpornografie en ‘digitale signalen’ van seksueel misbruik worden opgepakt. Dat bleek nauwelijks het geval.

Het ontbreken van een digitaal referentiekader is niet meer van deze tijd.

Recentelijk heeft VWS ten aanzien van *daders* besloten het preventieprogramma Stop it Now! te subsidiëren. Dat is een goede stap. Hierdoor wordt de digitale component tenminste aan één kant ingevuld. Daarin ligt immers ook de mogelijkheid slachtofferschap te voorkomen.

De constatering dat kinderpornografie een vorm van seksueel geweld is, maar dan in cyberspace, leidt tot de vraag hoe de ministeries van VenJ en VWS deze betrekkelijk nieuwe vorm aanpakken. De justitiële keten houdt zich bezig met opsporing en vervolging van daders. VWS houdt zich bezig met slachtoffers, dat wil zeggen, zij is gericht op preventie, signalering en hulpverlening.

De scheidslijn tussen de aanpak van kinderpornografie en die van overig seksueel geweld tegen kinderen is kunstmatig en doet geen recht aan de aard van het probleem. En het kan ook anders. Ik denk hierbij ik aan uw gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld en de onlangs aangekondigde rijksbrede aanpak van loverboyproblematiek. Ook daar is de aanpak gericht op daders verweven met die gericht op slachtoffers. In diezelfde lijn zie ik mogelijkheden voor een gezamenlijke aanpak van seksueel geweld tegen kinderen, inclusief kinderpornografie. Online en offline bescherming.

De bescherming van kinderen tegen seksueel geweld moet een *constante* zorg voor de overheid zijn. Overal waar met kinderen wordt gewerkt moet aandacht zijn voor hun bescherming tegen seksueel geweld. Het investeren in opsporing zal altijd maar een deel van de oplossing zijn. Mijn onderzoek laat zien dat een justitiële aanpak alléén, focus mist en onvoldoende effect sorteert. Als het gaat om de bescherming van kinderen tegen seksueel geweld moet ook worden geïnvesteerd in preventie, signalering en hulpverlening.

Wat in Amsterdam in een kinderdagverblijf is gebeurd, kan evengoed in een kinderziekenhuis elders in het land plaatsvinden. Kinderen zijn door de jaren heen seksueel misbruikt en daar is in die jaren door de maatschappij wisselend op gereageerd. De goede naam van instituties kon belangrijker zijn dan de bescherming van het individuele kind. Ook werden kinderen vaak niet geloofd, soms gewoon omdat het kinderen waren, soms omdat volwassenen het niet wilden of konden geloven. Er wordt als gevolg van de Amsterdamse zedenzaak veel aandacht besteed aan de werkwijze in kinderdagverblijven en het zogenaamde vier-ogen-principe. Ook wordt momenteel onderzoek gedaan naar seksueel misbruik binnen de Rooms Katholieke kerk en binnen de jeugdzorg.

Mijn boodschap is dat kinderen moeten worden beschermd tegen seksueel geweld. Tegelijkertijd moet worden erkend dat dat onvoldoende lukt, online en offline. Omdat zoveel verschillende processen, instanties en belangen tegenover zo'n complex en omvangrijk probleem staan is een aanpak die dit alles samenneemt een absoluut vereiste. En dan heb je in dit geval twee leiders nodig die de kar trekken, en dat zijn de ministeries van Veiligheid en Justitie, en die van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Ik vind dan ook dat juist deze ministeries hun coördinerende rol op moeten pakken om de bestrijding van kinderpornografie te integreren in de bestrijding van seksueel geweld tegen kinderen, en daarmee de analoge en digitale aanpak te verbinden.

Maar de bestrijding van kinderpornografie is niet alleen een zorg voor de overheid. Ook publiekprivate samenwerking is essentieel. De overheid moet daarin het voortouw nemen door bijvoorbeeld zelf publiekprivate samenwerkingsverbanden aan te gaan en te versterken. Zij moet bedrijven en

ook de internetgemeenschap stimuleren mee te denken hoe beeldmateriaal van internet te verwijderen en hoe ICT hiertoe te benutten.

Er is in de afgelopen decennia een groot aantal geruchtmakende zedenzaken geweest waarbij kinderen het slachtoffer waren. Met terugwerkende kracht wordt dan onderzocht 'hoe zoiets heeft kunnen gebeuren'. Maar dan is het te laat.

Dit is mijn eerste rapport, maar ook mijn laatste. De constatering dat kinderpornografie niet anders is dan ander seksueel geweld tegen kinderen leidt tot maar één conclusie: dat mijn rapporteertaak alleen zinvol is als dit het hele terrein van seksueel geweld tegen kinderen omvat. De tijd is voorbij om alleen achteraf te reageren op incidenten.